

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين و صلي الله علي سيدنا محمد و آله الطاهرين

لزوم بحث از آیات حجاب

بحث دوم ما در آیات الاحکام مربوط به آیات حجاب است که از مباحث مهم و مورد ابتلا در جامعه ما است. خصوصاً گاهی اوقات تفسیرهای عجیب و غریبی از آیات شریفه حجاب صورت می‌گیرد. بعضی از افراد وقتی که ملاحظه کردند که اصل مسئله لزوم حجاب امری است که در قرآن به آن تصریح شده است، به دنبال توجیهات آن بر آمدند و شروع کردند به تفسیر به رأی در مورد این آیات شریفه. ما بحث درباره این آیات را شروع می‌کنیم و از خداوند متعال درخواست می‌کنیم که فهم و درک آیات را به ما مرحمت بفرماید.

آیات حجاب

عمدتاً آیات حجاب در دو سوره مهم از قرآن ذکر شده است، یکی در سوره مبارکه احزاب و دیگری در سوره نور. بر حسب آن چه که در کتب مربوط به تاریخ قرآن آمده، سوره احزاب قبل از سوره نور نازل شده است. گفته می‌شود که سوره احزاب بر حسب ترتیب نزول بعنوان هشتاد و هشتمین یا هشتاد و نهمین سوره از سوره‌های قرآن است، همچنین در مورد سوره نور نیز گفته می‌شود که نود و پنجمین تا صد و دومین سوره است.

بنابراین تردیدی نیست که این آیات سوره احزاب قبل از سوره نور است و چه بسا بشود استفاده کرد که يك نوع تدریجیت در این مسئله وجود داشته، یعنی مسئله لزوم حجاب از ابتداء و به يك باره نازل نشده، اول مربوط به همسران پیامبر اکرم (ص) بوده و بعد دائره‌اش به کیفیت مخصوصی توسعه پیدا کرده تا به مرحله نهایی رسیده است.

ما در سوره احزاب سه آیه را مورد بحث قرار می‌دهیم که آن آیات عبارتند از : آیات 53 ، 55 و 59 . خداوند متعال در آیه 53 می‌فرماید: **(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرَ نَظِيرِ إِنَاءِهِ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا)** بعد از این که در سال پنجم هجری پیامبر اسلام (ص) با «زینب بنت جحش» ازدواج فرمودند، در مراسم ولیمه‌ای که به این مناسبت ترتیب دادند این آیه نازل شد: که تا شما را دعوت نکردند برای طعام نروید، وقتی هم که می‌روید زود نروید که بخواهید به زنها نگاه کنید تا طعام را برای شما بیاورد و وقتی هم که غذا خوردید بلا فاصله منتشر شده، بروید و آنجا نمانید، مأنوس به کلام و گفتگو و صحبت میان یکدیگر نشوید.

بعد خداوند تعلیل می‌آورد خداوند: **(وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ)**

^[1] إِنْ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِ مِنْكُمْ؛ این کارهای شما موجب اذیت پیامبر (ص) می‌شود، پیامبر (ص) هم حیاء می‌کند از این که به شما بگوید بروید اما (وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ)، از قرائن حالیه و مقالیه مجموعاً استفاده می‌شود که اگر در منزل پیامبر(ص) چیزی می‌خواهید، ابتدا باید از خود پیامبر (ص) درخواست کنید، اما اگر ضرورت ایجاب کرد و چاره‌ای نداشتید که از همسران پیامبر (ص) چیزی را بخواهید (فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ) □

بین شما و زنان پیامبر(ص) پرده و حجابی باشد تا شما از پشت پرده صحبت کنید. عمده بحث ما در همین است، چون خدا در ادامه می‌فرماید: (ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ)، این طهارت قلوب شما مردان و قلوب زنان پیامبر(ص) اطهر است، یعنی اگر قبل از نزول این آیه شریفه همسران پیامبر(ص) مانند سایر زنان در میان مردان بودند و سر سفره کنار آنان می‌نشستند و هیچ فرقی نبوده مگر آن مقداری که رسم و رسوم خود عرب یک مقدار پوششی اقتضا می‌کرده، اما زاید بر او چیز دیگری نبوده. سپس این آیه شریفه نازل شد که اگر احتیاج شد و ضرورتی پیش آمد و لازم بود که از زنان پیامبر(ص) چیزی بخواهید (مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ)، یعنی یک پرده‌ای آویزان باشد و یا دیواری باشد که شما آن‌ها را نبینید و آن چیزی که لازم دارید درخواست کنید که این بار هم موجب طهارت قلوب شماست و هم قلوب آن‌ها.

آیه 55 استثنا می‌زند چون این آیه اطلاق دارد (وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ) خطابش به همه مردها است و شامل پدران زن‌های پیامبر (ص) برادران و حتی بچه‌های آنها هم می‌شده، استثناء به این صورت است: (لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِي آبَائِهِنَّ وَلَا أَبْنَائِهِنَّ وَلَا إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءَ إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَخَوَاتِهِنَّ وَلَا نِسَائِهِنَّ وَلَا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ).

می‌فرماید: زنان پیامبر (ص) لازم نیست از این هفت گروه من وراء حجاب چیزی بخواهند: پدران، پسران، برادران، پسران برادر، پسرهای خواهر و زن‌ها و همچنین آنهایی که ملك یمین هستند. بعد می‌فرماید: (وَاتَّقِينَ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ شَيْءٍ شَهِيدًا).

شاید بتوانیم بگوییم اولین آیه‌ای که راجع به حجاب در سال پنجم هجری، بعد از ازدواج پیامبر اکرم(ص) با زینب بنت جحش نازل شده همین آیه است. البته این که آیا این آیه (وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ) اختصاص به زن‌های پیامبر(ص) داشته یا نه بعداً مورد بحث قرار خواهد گرفت.

بعد از این دو آیه، آیه 59 است که يك مقدار دایره وسیعتر می‌شود: (يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَازِوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ) پیامبر! به زن‌ها، دخترانت و نساء المؤمنین (که دائره در همین مؤمنین است) دستور بده که اینها (يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ) «ادنی یدنی» اگر با «علي» متعدی بشود به معنای «ارخاء» و آویزان کردن است، نه به معنای نزدیک کردن. یعنی اینها جلباب‌هایشان را بر خود آویزان کنند، در مورد اینکه جلابیب چیست؟ بحث زیادی وجود دارد (ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ) این کار سبب می‌شود که صورت این زنان مشخص نشود و کسی آنان را اذیت نکند (وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا) (آیه 59)

چون آنجا کلمه «من وراء حجاب» دارد باید روی کلمه «وراء» خیلی بحث شود، اگر اصلاً آن آیه را مربوط به حجاب بگیریم و بگوییم که یا اختصاص به زن‌های پیامبر (ص) دارد یا عمومیت هم داشته، مرحله بعدی این بوده که بطور کلی چه مردها می‌رفتند و از زنان پیامبر(ص) چیزی می‌خواستند یا نمی‌رفتند، همسران پیامبر (ص) وقتی می‌خواستند ظاهر بشوند باید جلباب را بر خودشان آویزان می‌کردند.

بعد از این آیات، آیات مبارکه سوره نور (30 و 31) نازل شده است. خداوند متعال در آیه 30 از سوره نور می‌فرماید: **قُلْ** **لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ** در آیه قبل دستوری متوجه مردان نبوده، یا **(فَاسْأَلُوهُمْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ)** بوده یا **(يُذْنِبِينَ عَلَيْهِنَ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ)** اما در اینجا تکلیف را متوجه مردان می‌کند.

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكِي لَهُمْ در آن آیه **(فَاسْأَلُوهُمْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ)** داشت **(ذَلِكَ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ)** اینجا دارد: **(ذَلِكَ أَزْكِي لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ)** (آیه 30) بعد در آیه 31 که آیه مفصلي است می‌فرماید: **(وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ)** به زنان مؤمنه بگو که غض بصر و حفظ فروج کنند **(وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ)** باز دوباره می‌فرماید **(وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ)** «در این آیه دوبار **(وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ)** تکرار شده است که يك بار آن کلمه (ل) ندارد» می‌فرماید: **(وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا)** بعد می‌فرماید: **(وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ)** کلمه‌ی که نکات زیادی درش وجود دارد **(أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءَهُنَّ أَوْ إِخْوَانَهُنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوْ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَىٰ عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ)** که باز در این آیه سه بار کلمه **زِينَتَهُنَّ** آمده است. **(وَتَوْبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعاً أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ)** (آیه 31) و بحث مهم در باب حجاب یکی در همان آیه 59 از سوره احزاب است که «**يُذْنِبِينَ عَلَيْهِنَ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ**» و دیگری هم در همین آیات شریفه غض بصر است. آیه 58 راجع به این است که بچه‌ها در سه مورد باید اجازه بخواهند که آن را هم بعد از ذکر این آیات مورد بحث قرار می‌دهیم.

تا اینجا يك بيان كلي نسبت به آیات مربوط به حجاب بود. گاهی از اوقات زمزمه‌هایی به گوش می‌رسد و در بعضی از نوشته‌ها مطالبی به چشم می‌خورد که می‌گویند: قرآن در مورد حجاب آیه‌ای ندارد یا اگر هم دارد، آن را توجیه می‌کنند که تمام این توجیهات و شبهات مربوط به حجاب را ان شاء الله به مناسبت هر بحثی مطرح خواهیم کرد.

اولین آیه، آیه 53 از سوره احزاب است **(وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعاً فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ)** می‌فرماید: اگر ضرورت ایجاد کرد متاعی که در اختیار زنان پیامبر(ص) است از آنها بخوانید **(فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ)** از پشت پرده بخواهید. البته قرینه مقالیه یا حالیه دلالت دارد که تا می‌توانید درخواست‌هایتان را با پیامبر(ص) مطرح کنید و از خود آن حضرت (ص) درخواست کنید.

کلمه وراء موضوعیت دارد یا طریقت؟

در اینجا چند نکته باید مورد بحث واقع بشود. اولین نکته این است که آیا کلمه «وراء» موضوعیت دارد یا خیر؟ یا اینکه کلمه «وراء» در اینجا موضوعیتی ندارد؟ توضیح مطلب این گونه است که آیا خداوند امر می‌کند که مانند گذشته سرتان را پائین نیندازید و به عنوان مثال به اتاق زن‌های پیامبر(ص) بروید و بگویید: فلان چیز را به ما بدهید؛ بلکه باید آنها حجاب داشته باشند که بگوییم کلمه «وراء» موضوعیتی ندارد، حتی اگر زن‌های پیامبر(ص) چیزی روی سرشان می‌انداختند که آنها را حفظ می‌کرد و سپس وسیله مورد نظر را می‌آوردند و به این مردها می‌دادند مانعی نداشته باشد.

آیا کلمه «وراء» در اینجا موضوعیت دارد که بگوییم: نه این هم ممنوع است؛ اگر بگوییم موضوعیت دارد یعنی اگر زن‌های پیامبر(ص) خودشان را کاملاً هم می‌پوشاندند و می‌آمدند متاعی را تحویل مردها می‌دادند باز هم جایز نبود، بعبارت دیگر کلمه «وراء» يك مرتبه‌ای محدودتر از حجاب است، در خود حجاب، یعنی در حجاب باید همه وجود زن پوشیده شده باشد، این می‌شود حجاب زن. اما کلمه «وراء» یعنی علاوه بر این که مرد صورت، دست و ظاهر زن را نمی‌بیند حتی نمی‌داند قامت او چقدر است. وقتی که انسان از پشت پرده با زنی صحبت می‌کند، نمی‌داند ابعاد قامتی این زن چقدر است یا اندامش چگونه است، ایستاده است یا نشسته، چون هیچ چیز معلوم نیست. بنابراین کلمه «وراء» مرحله شدیدتری از حجاب است.

لقائل ان يقول که بگوئیم، نه این کلمه «وراء» موضوعیت ندارد؛ برای این که در آن زمان هنوز چیزی به عنوان این که زن را کاملاً بپوشانید مطرح نشده بود، تنها چیزی که خیلی آسان بوده این بوده که زن از پشت پرده صحبت کند، اگر بگوئیم کلمه «وراء» عنوان طریقی را دارد، و الا نه، اگر زن بتواند خودش را کاملاً بپوشاند، آیه هم می‌گوید مانعی ندارد، خلاصه این که آیا ما بگوئیم کلمه «وراء» موضوعیت دارد یا کلمه «وراء» طریقت دارد و کدام یکی از این‌ها را باید بیان بکنیم؟ ظاهر آیه در موضوعیت است، خصوصاً که در مباحث بعدی اثبات می‌شود که این آیه اختصاص به زنان پیامبر(ص) دارد.

خداوند متعال نمی‌خواسته که هیچ جهتی از جهات زنان پیامبر(ص) برای دیگران روشن و مکشوف باشد، حتی نمی‌خواسته قد و اندام آنها هم مکشوف باشد، حتی اگر ما از این آیه اختصاص به همسران پیامبر(ص) را هم استفاده نکنیم و کلمه «وراء» که یک مرحله شدیدی از حجاب است موضوعیت دارد که اینها باید من وراء حجاب باشد، این مطلب اول.

مطلب دوم: این تکلیف متوجه به چه کسی است؟ آیا مردها هم موظف هستند که «من وراء الحجاب» از زنان پیامبر(ص) چیزی بخواهند؟ یا زن‌های پیامبر(ص) موظف هستند در وراء حجاب باشند، کدام یکی از اینها؟ یا هر دو را مورد توجه قرار دهیم؟

آیه 55 دارد (لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ)؛ چه بسا به ذهن کسی بیاید که این قرینه می‌شود و این تکلیف مال زن‌های پیامبر(ص) است، درست است که (وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ)؛ یعنی برای آن‌ها واجب است که وراء حجاب باشند و حق ندارند بدون آویزان شدن پرده‌ای چیزی را به شما تحویل بدهند یا از شما بگیرند و بر آنها حرام است، چون بعد می‌فرماید: (لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ)؛ استثناء می‌کند، نمی‌گوید «و لا جناح علیکم»، نمی‌گوید «و لا جناح علی آبائهن» می‌گوید (و لا جناح علیهن). ظاهر این است که طرفینی است، یعنی همان احتمالی که بگوئیم هم مردها موظف هستند و هم زن‌ها و اینطور نیست که اگر مردی رفت و من دون وراء حجاب از زنان پیامبر(ص) چیزی را خواست، گفته شود که مرد فقط کار حرامی را مرتکب شده است، بلکه هر دو مرتکب حرام می‌شوند، هم وظیفه مردان بوده و هم وظیفه زنان پیامبر(ص) بقرینه (ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقَوْلِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ)؛ این هم برای طهارت قلوب شما و هم برای طهارت قلوب زن‌های پیامبر مناسبت‌تر است. این هم مطلب دوم که این تکلیف طرفینی است و اختصاص به همسران پیامبر(ص) ندارد که بگوئیم آن‌ها باید بروند من وراء الحجاب، اگر نرفتند کار حرامی کرده‌اند و مردها کار حرامی نکرده‌اند، خیر، از آیه استفاده می‌شود که هر دو ملاک است.

جهت سوم این است که آیا این آیه شریفه فقط مربوط به زنان پیامبر(ص) است؟ یا این که عمومیت دارد و شامل همه زنان می‌شود؟ کنار بگذارد به مراحل می‌رسد و ان شاء الله در این ایام خداوند عنایت کند و دستگیر همه‌ی ما باشد

وصلی الله علی محمد و آله الطاهرين.

[1] □ (که این هم حال دوم است، حال اول غیر ناظرین اناه است).

[2] □ حالا جلاباب چیست، روسری است؟ مقنعه است؟ یا چادر